

KULTURMINNER:

- 1 Trøgstad fort
- 2 Bechs kapell
- 3 Carlshøi
- 4 Sandstangen
- 5 Trøgstad kirke
- 6 Bygdemuseet
- 7 Kommunelokalet
- 8 Tvillingborgene
- 9 Trollkjerka
- 10 Havnås gamle skole
- 11 Trolldansen
- 12 Geirmundstien
- 13 Stikla mølle
- 14 Måsabytjern
- 15 Møllebakk
- 16 Slottet

Turkart

Trøgstad

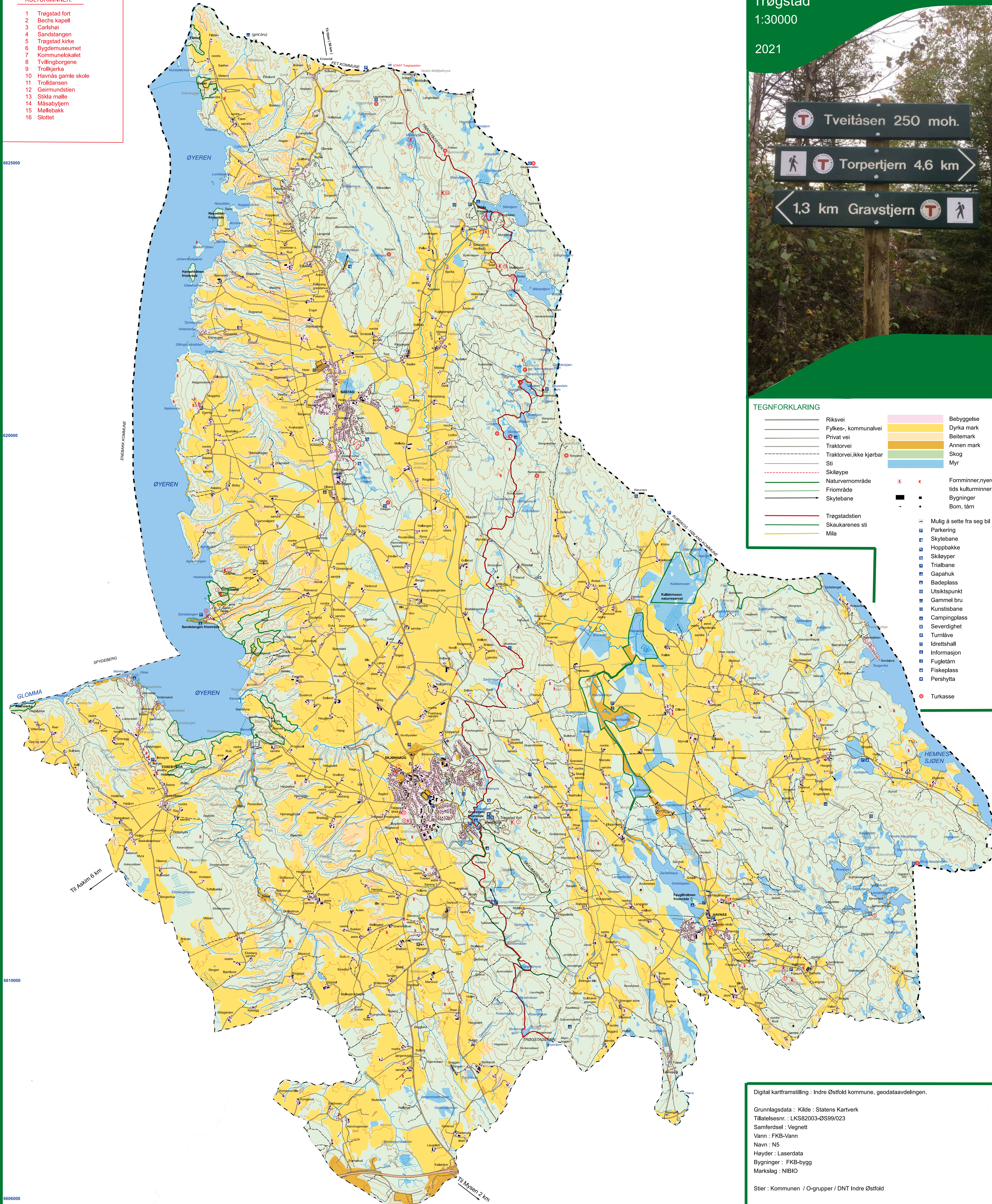
1:30000

2021

TEGNFORKLARING

	Riksvei		Bebyggelse
	Fylkes-, kommunalvei		Dyrka mark
	Privat vei		Beitemark
	Traktorvei		Annen mark
	Traktorvei, ikke kjørbar		Skog
	Sti		Myr
	Skiløype		Forminner, nyere
	Naturvernomsråde		tids kulturminner
	Frionråde		Bygninger
	Skytebane		Born, tårn
	Trøgstadstien		Mulig å sette fra seg bil
	Skaugarenes sti		Parkering
	Mila		Skytebane
			Hoppbakke
			Skiløyper
			Trialbane
			Gapahuk
			Badeplass
			Utsiktspunkt
			Gammel bru
			Kunstisbane
			Campingplass
			Severdighet
			Turnløve
			Idrettshall
			Informasjon
			Fugletårn
			Fiskeplass
			Pershytta
			Turkasse

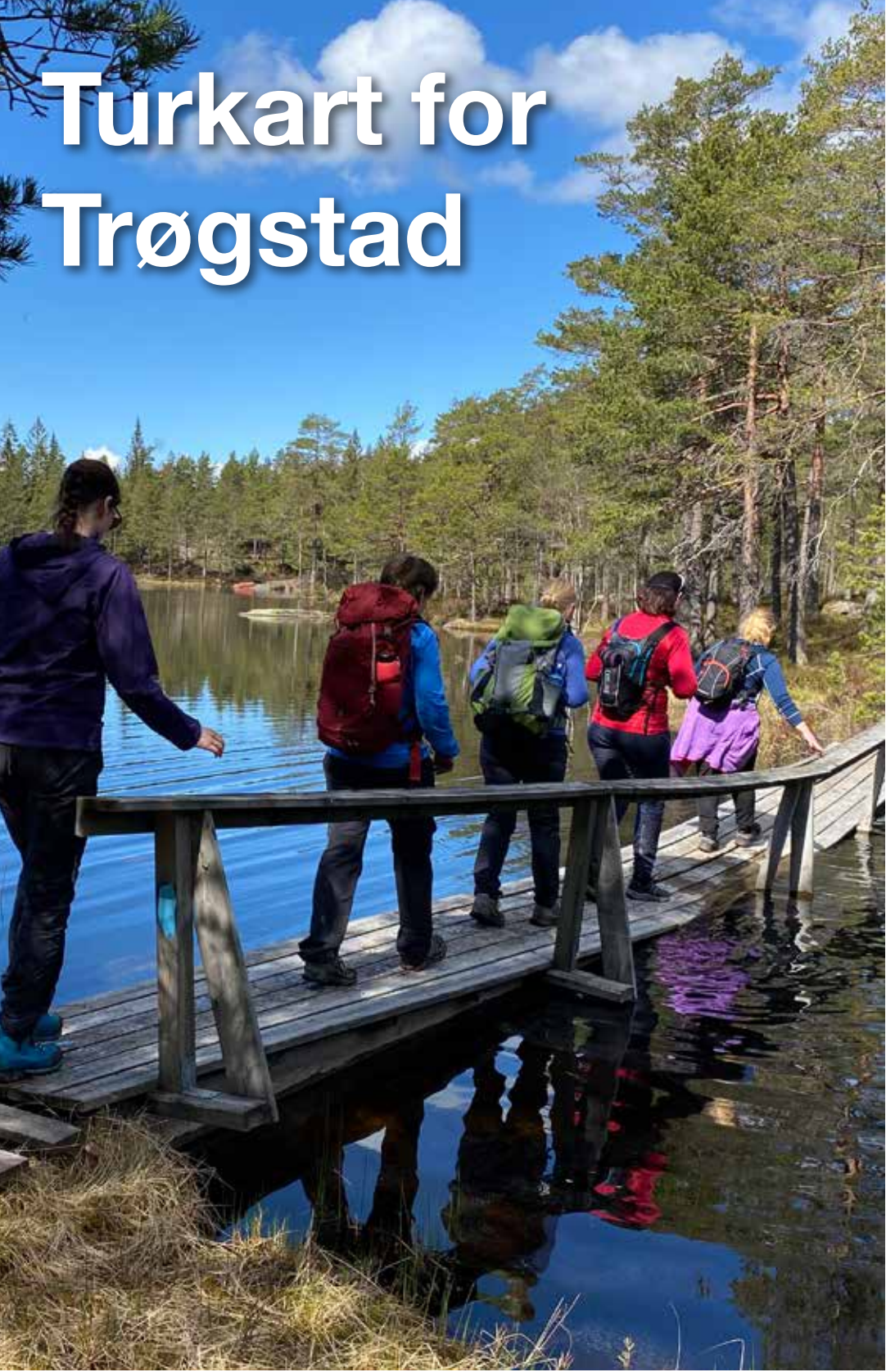

Digital kartframstilling : Indre Østfold kommune, geodataavdelingen.

Grunnlagsdata : Kilde : Statens Kartverk
Tillatelsesnr. : LKS82003-ØS99/023
Samferdsel : Vegnett
Vann : FKB-Vann
Navn : N5
Høyder : Laserdata
Bygninger : FKB-bygg
Markslag : NIBIO

Stier : Kommunen / O-grupper / DNT Indre Østfold

Koordinatsystem (referert i kartkanten) : UTM sone 32 WGS84

Viktjern.

Turkart for Trøgstad dekker tidligere Trøgstad kommune og er en revidert utgave av turkartet utgitt i år 2000. Ferdigstillelse av kartet er utført av Indre Østfold kommune. Kartet er utgitt med tilskudd fra Miljødirektoratet.

Naturvett

Allemannsretten gir alle rett til å ferdes fritt og oppholde seg der de ønsker i naturen – uavhengig av hvem som eier grunnen. Den gir oss også rett til å høste fra naturen, for eksempel saltvannsfisk, bær, sopp og ville blomster. Allemanns-retten skiller mellom inn- og utmark. Innmark som boligeiendommer og dyrket mark er unntatt fra retten. Ferdsel på dyrket mark er likevel tillatt fra 15. oktober til 29. april, men bare dersom bakken er frosset eller dekket av sno.

Overnatting eller teltning må skje mer enn 150 meter unna bebodd hus eller hytte. Dersom du skal ligge mer enn to døgn på samme sted, må grunneieren gi deg tillatelse. Dersom du er langt fra bebyggelse eller på høyfjellet, er det ikke nødvendig med tillatelse fra grunneier.

Allemannsretten innebærer også noen plikter. En av pliktene er at vi ferdes sporløst.

Slik ferdes du sporløst:

- Unngå å trække nye stier der det allerede finnes en sti.

- Skal du tenne bål, bruk en bål plass som allerede eksisterer. Husk forbudet mot å gjøre opp ild i tidsrommet 15. april til 15. september i eller i nærheten av skog og annen utmark uten tillatelse fra kommunen.

- Ta med deg hjem igjen alt det du har hatt med deg ut på tur. Plukk også med deg søppel du kommer over når du er ute på tur.

- Har du bygget opp noe mens du var ute, ta det ned igjen før du forlater stedet.

- Vis hensyn til dyre- og fugleliv.

Gjør deg kjent med vernereglene hvis du er i et naturvernområde, og ikke plukk truede og fredede plantearter. I både innmark og utmark skal du alltid lukke grinder etter deg og ta hensyn til dyr som er på beite. Har du hund, må du respektere båndtvangen mellom 1. april og 20. august.

Turforslag

Her følger noen forslag til turer i Trøgstad. Noen stier er skiltet, men ikke alle. Det er også stor variasjon i hvor lett det er å følge stiene. Turkartet er ikke egnet til å orientere etter i terrenget. Ønsker du å følge med på kartet hvor du går, er orienteringskartene gode.

Turorientering

Orienteringslagene henger hvert år ut turorienteringsposter i terrenget, både vanlige og enklere poster. Tur-o-konvoluttene inneholder kart og klippekort med postbeskrivelse. De selges hos Maxbo-Torper på Skjønhaug og Bunnpris Båstad. Postene henger vanligvis ute fra mai til september.

Trøgstadstien

Stien går fra nord til sør i kommunen, er på nærmere 3 mil totalt og er merket fra Holtet i nord til Eidsberg grense i sør. Fra Grondfjellet i nord går stien via Mosebytjern til Stiklatjern og videre mot Måstadjern og sørover til Viktjern. Viktjerntoppen på 331 m.o.h. er Østfolds høyeste punkt. Viktjertårnet er et kjent landemerke med en høyde på over 80 meter. Tårnet er en radio-, tv- og telefonmast. Fra Viktjern går stien videre sørover gjennom våre største sammenhengende skogsområder med mange tjern og stier. Den krysser etter hvert Sentvedtveien og går videre over Brattåsen til Trøgstad Fort, og så videre sørover via Langsrudåsen til Skrikerudtjern, Torper tjern og Eidsberg grense.

Lysløyper

Lysløypene er fine turløyper både sommer og vinter. Både i Båstad og på Skjønhaug starter løypene ved barneskolene. Begge steder er det stier og turmuligheter i tilknytning til løypene.

Vinter og skispor.

Mila

Merket rundløype på ca. 8 km sørøst for Skjønhaug. Skiltet fra Fortveien i Gravsåsen. Følg skilting over Tvetenåsen mot den nedlagte husmannsplassen Evenby ved skytterbanen på Langsrudåsen. NB! Følg med på skilting og snu dersom det er skyting på banen. Herfra går stien i retning Olatjern og Grottenberg og videre mot Furukollen hoppbakke. Følg stien videre til Gravstjern og ned til ungdomsskolen.

Skaukarenes tursti

Merket rundløype (med røde bånd) på ca. 10 km i Festringsåsen og Riisermarka sør. Følg skilting (SKTS) fra Festringsporten og videre sørover fra nedre del av Trøgstad Fort. Løypa går sørover og passerer veien over Langsrudåsen to ganger.

Skaukarenes tursti starter ved Trøgstad fort.

Petrastien

Merket sti fra bekken, før Olatjern. Følg merking til høyre inn til gruvene (1 km), hvor du kan koble deg videre på Skaukarenes tursti eller videre rett frem mot Evenby, og med det koble deg til Mila igjen. Stien er orangermerket. Turtips-alternativ: Ta inn på stien fra Festringsveien, mot Kjellås, skytterbanen, Mila over myra, inn Petra-stien til Evenby og Mila hjem. Ca. 9 km.

Stier i Båstad

Geirmundstien (12 på kartet)

I åsen Foksen finner vi veier og veistumper bygd av stein. Det var Geirmund Roen som bygde disse i årene 1920-1940. Veien er merket som en rundtur på 1-2 timer med utgangspunkt i parkeringsplassen ved Stikla badeplass. Flott utsikt sørover ved stiens høydepunkt.

Møllebakk mølleruin og Slottet bygdeborg (15 og 16 på kartet)

Fra parkeringsplassen på veien til Møllebakk er det skiltet til mølleruinen. Bygde-borgen Slottet finner du ved å følge traktorveien videre opp til Måstadjern og så klatre opp lia til høyre (sør) for demningen.

Sommer ved Måstadjern

Måsabytjern (14 på kartet)

Du kommer til tjernet ved å følge veien fra Holtet helt nord i kommunen, eller stien fra Stiklatjern over Foksen. Denne stien er merket og er en del av Trøgstadstien. Et flyslipp under krigen er merket ved tjernet.

Gaupeknatten

Fra parkeringsplassen ved Stiklatjern kan du følge traktorvei/sti opp på den 280 meter høye Gaupeknatten. Toppen ligger på delet mellom Trøgstad og Aurskog/Holand. Stien er skiltet og merket.

Gaupeknatten, 280 moh.

Viktjernåsen

Indre Østfold kommunes høyeste punkt er på 331 meter, og ligger nordvest for tårnet på Viktjernåsen og nord for Viktjern. Den enkleste måten å komme dit på er å følge bomveien fra Møllebakk (ca. 3 km). Følg Trøgstadstien rundt Viktjern. I nordenden av tjernet går det av en sti til høydepunktet. Stedet er merket med en dobbelttring på kartet.

Eikåsen

Fra Båstad skole går det sti sørover og østover til utsiktspunktet Eikåsen. Ca 1 time tur/retur på umerket sti. Stier øst for Havnås

Trollkjerka og Oppskott (9 på kartet)

Fra steinbruddet mellom Havnås og Sætra er det skiltet og merket sti til Damtjern, og videre forbi Trollkjerka til Oppskott. Trollkjerka er en fjellformasjon/stor stein, blokk på sørsida av stien litt øst for idylliske Vestre Damtjern. Oppskott er på 302 meter og ligger på grensen til Aurskog/Holand. På toppen er det et utsiktstårn.

Oppskott fra nord og vest

Fra parkeringen ved Gyltatjern er det skiltet og merket sti til Oppskott. Du kan også følge vei og sti fra Bingen (Trappelveien) som er noe lettere å gå.

Kroktjern

Kroktjern og Lierdamtjern er fine turmål som kan nås på stier fra Havnås skole, fra Jordbrånan og Sætra og fra Kroktjerveien. Flere av disse stiene er merkede.

Stier langs Øyeren

Smalelva

Fra Mønster bro kan man følge traktorveier på begge sider av Smalelva. Innover i dalen er det tett vegetasjon og mye dyreliv.

Bechs kapell (2 på kartet)

Dette er et privat gravkapell bygget i 1818 av Peter Chr. Bech (1756-1818) til eget bruk. Du kan komme til kapellet ved å følge sti fra Sandstangen eller fra Søndre Haakaas. Stien er ikke merket.

Turer med DNT Indre Østfold

Den Norske Turistforening (DNT) i Indre Østfold arrangerer ulike turer for barn og voksne. Den Norske Turistforening (DNT) i Indre Østfold arrangerer ulike turer for barn og voksne. Følg med på nettsiden: www.dnt.no/indreostfold. Mye av skilting og tilrettelegging av turstier i Trøgstad foregår i regi av turistforeningen. Mye av skilting og tilrettelegging av turstier i Trøgstad foregår i regi av turistforeningen.

Naturen i Trøgstad

Skogen

Skogsarealet i Trøgstad er omtrent 103.000 dekar, noe over halvparten av totalarealet. På disse arealene finner man overraskende store variasjoner i skog-forholdene. De fleste høyreliggende partiene i kommunen er kledd med furuskog på skrinnn mark. Fra åsene ser en utover det mer gran- og løvtredomierte flate landskapet som i hovedsak er dyrket opp. Det er også en del større myrarealer i kommunen, der furu og bjørk etter hvert har vandret inn og bidrar til å omdanne myr til tørt land.

Blandet furu- og bjørkeskog, Skaukarenes sti.

Det er et aktivt skogbruk i Trøgstad, og hvert år avvirkes det ca. 27.000 m³ tømmer, fordelt på sagtømmer, massevirke og ved. Det er et utbygd system av skogsblveier og traktorveier som er gode utgangspunkter for turer inn i mer urørt terreng.

Hvorfor har vi holer, sandrygger og kvikkleire i Trøgstad?

Under siste istid var isen på det meste 3.000 meter tykk og dekket hele Skandinavia, Finland og deler av Russland. Isen trykket landet ned. Etter hvert som isen smeltet sørfra, fulgte havet etter opp til omtrent det som i dag ligger 170-180 moh. Dette kalles marin grense. Selv om tyngden av isen forsvant, tok det lang tid før landet hevet seg, og vi har fortsatt en landheving på ca. 5 mm i året. Elvene med smeltevann fra isen førte med seg store mengder leire, sand og grus som isen hadde skuret los. Når elvene kom ut i havet, stoppet vannet opp og partiklene falt til bunnen, dvs. sedimenterte. Det aller meste av dyrkingsjorda i Trøgstad er dannet på denne måten.

Holelandskap

Etter istiden hevet landet seg over havnivået og bekker og elver begynte å grave seg ned i de marine sedimentene som for det meste besto av leire og silt. På denne måten fikk vi dannet de karakteristiske holene og dalene på øst- og sørsiden av Øyeren. Disse dalene kalles raviner og er vanlig for oss på Romerike og i Indre Østfold, men landskapstypen er sjelden i landet og verden for øvrig. Ravineområdene har mye løvskog og er svært artsrike. Derfor er det flere verneområder langs Øyeren.

Sandrygger

Issmeltingen foregikk i ujevn hastighet, og i perioder lå iskanten stille i lang tid. Monaryggen er Nord-Europas største israndavsetning. Grus ble spylt ut i havet av en kraftig smeltevannsstrøm som kom fram under isen. Her la grusen seg til ro og laget et vifteformet, ca. 4 kilometer bredt delta, som på det høyeste er 208 meter over dagens havnivå. Ryggen ruver 80 meter over terrenget rundt. Vi har også andre israndavsetninger i Trøgstad, med Sandstangen, Rud/Strones og Øiestad som de største.

Kvikkleire

De marine sedimentene i Trøgstad består for det meste av leire og silt, der leire er de minste partiklene. Saltet fra havet der leiren ble avsatt, binder partiklene sammen. Gjennom tusener av år har ferskt grunnvann strømmet gjennom denne leira, og har gradvis vasket ut noe av det salte porevannet som befinner seg i rommet mellom jordpartiklene. Da blir det dannet lag eller lommer av kvikkleire i den marine leira. Kvikkleire tåler like mye som annen leire før den bryter sammen, men når kvikkleira overbelastes eller omrøres, kollapser den og blir flytende. Hvis et større område kollapser kan vi få kvikkleireskred. Det har gått to større kvikk-leireskred i Trøgstad i nyere tid. Det første skjedde 20. oktober 1967 på Nordby nord for Skjønhaug. 4 mennesker mistet livet og 12 hus ble totalskadd. I 1974 gikk det et kvikkleireskred sør for Vestby i Båstad. Her gikk det ingen menneskeliv, men en del bygninger ble ødelagt.

I Trøgstad ble det i ettertid foretatt kartlegging av større kvikkleireforekomster og farekart/risikokart ble utarbeidet. Disse ligger tilgjengelig på nett og er viktige i kommunal planlegging. Kvikkleirelommer kan også finnes utenom de kartfestede forekomstene.

Naturreservat

Hæra naturreservat, Dilleviksjøen. Foto fra elevprosjekt på Havnås skole 2015.

Naturreservat/verneområder skal sikre sårbare og truede naturtyper. Verne-områdene våre kan beskrives som indrefilten av norsk natur. Det er derfor viktig at disse arealene forvaltes på en langsiktig og god måte. I Trøgstad er det mange naturreservat. Indre Østfold kommune har fått delegert forvaltningsansvar for de fleste av dem.

Ved Dilleviksjøen, Hæra naturreservat, er det et fugletårn med teleskop og informasjon om fugl i området. Tårnet har ei bu der en kan gå inn og varme seg. Fugletårnet ligger på nordsiden av Dilleviksjøen og gir god utsikt i alle retninger. Her kommer man tett på fuglelivet og kan glede seg over flokker av traner eller en sjelden skjeand. Fugletårnet kan benyttes av alle: turgåere, familier på søndagstur, ornitologer og skoleklasser.

Fugletårnet ved Dilleviksjøen.

Fiskemuligheter

Det er gode muligheter for fiske i Trøgstad. Øyeren er Norges mest artsrike innsjø med 25 fiskearter, men det er flere vann og vassdrag med muligheter for fiske. Både Øyeren og Hemnessjøen kan vise til mange arter og gode fiskeplasser. Videre finnes det mange mindre vann i kommunen, hvorav noen blir aktivt kalket og kultivert for best mulig fiske. Det er de lokale jeger- og fiskerforeningene som driver dette arbeidet.

Fiskekort:

- Nord i kommunen er det et fiskekortområde som omfatter Viktjernåsen, Stikla og omegn. Dette området administreres av Båstad grunneier-, jeger- og fiskerforening, som selger fiskekort for Viktjern, Blåtjern, Stortjern, Lintjern, Langtjern, Svarttjern, Stiklatjern og Måstadjern. Fiskekort kan kjøpes hos Bunnpris i Båstad.

- I den sørøstre delen av kommunen, er det et fiskekortområde øst for Havnås mot Oppskott. Her selges kort til vannene: Søndre og nordre Haultjern, Krokjern, Damtjerna og Småtjerna. Fiskekortområdet administreres av Trøgstad jeger- og fiskerforening. Fiskekort for dette området kan kjøpes på Intersport i Mysen.

- Fiskekort i Trøgstads del av Hemnessjøen og Glomma (unntatt Øyeren) kan kjøpes fra nettstedet Inatur.

- I Øyeren, Gyltatjern og Grefslisjøen er det ikke fiskekort.

- Fiskere under 16 år fisker gratis.

Morkfoss, Øyeren. I Øyeren er det ikke krav om fiskekort.

Badeplasser og offentlige friområder

Det er 6 offentlige friområder i Trøgstad. Hansholmen og Nes friområder i Øyeren er kun tilgjengelige fra båt. I Grefslisjøen er det et lite friområde på Faugliholmen. De øvrige 3 friområdene gir gode bademuligheter:

Sandstangen er et unikt område med 1 km sandstrand. I tillegg til selve tangen er det friområde langs strandsonen ca. 500 meter sørover.

På Sandstangen finner du kiosk, grill, benker, toaletter, badeflate, båtutsettings-plass og gjestebrygge for korttidsopphold.

Grunnvannsressursene på Sandstangen brukes til drikkevann for tidligere Trøgstad og Eidsberg kommuner. Vannet pumpes opp fra ca. 40 meters dyp i israndavsetningen.

Gravstjern er en badeplass med badeflater, lavvo, benker og toalettet.

Stiklatjern er et friområde med badeplass, benker, grill, badeflate og toalett.

Kulturminner

I Trøgstad er det kulturminner fra ulike tidsepokar. Mange av disse er omtalt i kulturminneplan for Trøgstad som ble vedtatt i 2019. Kulturminner kan være fine turmål. Dette er noen eksempler:

Trøgstad Fort (1 på kartet)

Trøgstad Fort er et fjellfort bygget i perioden 1912 til 1917, som en del av Fossumstrøgets befestninger. Fortet er et av landets største innlandsfort med 1,3 km tunneler og overbygde skytestillinger og 500 m skyttergraver. Trøgstad fort er det festningsanlegg som har lengst tid som operativt forsvarsanlegg, fra åpningen i 1917 til NIKE-batteriet ble nedlagt i 1990.

Sandstangen (4 på kartet)

Båthusene og Sandstangen stasjon er sentrale elementer i fløter- og kommunikasjons-historien på Øyeren. Dampskipstrafikken og tømmervirksomheten i området ble organisert herfra og dette var hjemmehavnen for de fleste båtene som gikk i trafikk på Øyeren. Båthusene og Sandstangen stasjon, tommer slippen og dampsgen skapte mange arbeidsplasser på Sandstangen. Sandstangen er en naturlig bade-plass og et godt utgangspunkt for båtturer på Øyeren. Bygningene brukes i dag som kafe og kiosk.

Festringsåsen og Bæljeråsen (Tvillingborgene) (8 på kartet)

Bygdeborgene våre stammer fra folkevandringstiden, rundt 500 år e.Kr. Dette var en urolig tid, noe som krevde at de fastboende måtte bygge tilfluktssteder. Bygdeborgene ble plassert på åsrygger som var lette å forsvare. Borgene lå nær bebyggelse så folk kunne komme raskt i sikkerhet. Trøgstad har hele 4 bygde-borger. Sørøst for Havnås ligger Tvillingborgene: Festringsåsen og Bæljeråsen. Her er det mulig å se rester etter ringmurene.

Geirmundstien (12 på kartet)

Geirmund Roen fra Trysil, bosatte seg i Båstad i 1909 og kjøpte gårdene Trandum og Øvre Bråthen. Fra 1920-40 bygde han hesteveier som han nivellerte, murte opp og steinla med stein båret på ryggen i en meis. Veiene var av meget høy kvalitet og har holdt seg helt frem til i dag. Stien er skiltet fra parkerings-plassen ved Stikla badeplass.

Bechs kapell (2 på kartet)

I skogen ned mot Øyeren på søndre Håkås ligger det et kapell som er bygget over graven til Peter Christian Bech, som dode i 1818. Inne i kapellet er det ei minnetavle over han, og det er han selv som har forfattet teksten. Peter Christian Bech var født i Trøgstad i 1756 og eide og bodde på søndre Håkås i 33 år. Han var presesønn og tok studenteksamen i København seksten år gammel.

Bechs kapell, oppført i 1818 som privat gravsted for Peter Christian Bech.

Trolldansen (11 på kartet)

Trolldansen består av totalt 7 store steiner plassert i en ring med en stein i midten. Ringen har en diameter på 4,4 meter og steinene stikker 25-75 cm over bakken. Dette er sannsynligvis en branngrav fra yngre bronsealder eller eldre jernalder. Hovedregelen for slike steinringer er at antall steiner i ringen er oddetall. Stein-ringene blir ofte kalt dommeringer eller tingplasser, betegnelser som er senere tiders forsøk på å forklare bruken av steinringene.

Trolldansen, sannsynligvis en branngrav fra yngre bronse-alder eller eldre jernalder.

^[1]